

DE KWAK: EEN NIEUWE PROBLEEMSOORT

Willem van der Waal

De Kwakken die in Artis worden gehouden zijn vanuit mijn huis op zwoele zomeravonden goed te horen. Vanaf begin oktober 1988 viel hun geroep niet alleen vanuit de grote vliegvolière te horen; het geluid verplaatste zich regelmatig. Te diep in het glaasje gekeken of weer eens last van een zwevende oorontsteking?

Op 1 januari 1989 scoorde ik om 00.10 uur mijn eerste jaarsoort: een Blauwe Reiger die opgeschrokken vanuit Artis langs mijn raam vloog. Hij werd direct gevolgd door een Kwak. Gezichtsbedrog veroorzaakt door vele nieuwjaarsdrankjes, teveel oliebollen?

Foto. Kene Pop

Twee dagen laten keek ik met de kijker over de dierentuin en het begon te dagen: er stonden twee Kwakken in een boom. Even een bezoekje gebracht derhalve en daar stonden ze nog steeds. Ze trokken zich niets aan van het onder hun door wandelende publiek. Zo'n gedrag roept vragen op en ik besloot navraag te doen bij het Artispersoneel.

Het bleek dat begin oktober 1988 twee Kwakken uit de collectie in de dierentuin zijn gelost bij de pelikaanvijver, helaas ongeringd. Deze twee vogels begonnen hun vleugelspieren te oefenen, vlogen steeds grotere rondjes door de dierentuin en kozen uiteindelijk de uilenruïne als woonplaats. Daar bevindt zich een speciale voerbak met vis, waar reigers en meeuwen niet bij kunnen komen. Begin februari 1989 begonnen de Kwakken te broeden. Enthousiast geworden door het succes vergrootte Artis de vrijvliegende populatie met nog eens twee adulte exemplaren tot vier (op 20 februari 1989). Deze werden gelukkig wel van een ring voorzien, en wel een kleurring (een zogenaamde kippering). De slagpennen werden geknipt om te voorkomen dat ze direct te ver zouden wegvliegen. Het ligt in de bedoeling om dit voorjaar nog eens acht Kwakken te lossen.

Men heeft er gewoon te veel; de dieren zijn in gevangenschap, ook in Artis, dermate succesvol dat zelfs vogels in onvolwassen kleeed aan het broeden slaan. Om overbevolking in de kooien te voorkomen mag een aantal het nu 'in de vrije natuur' gaan uitzoeken, al gaat dat in het begin met wat hulp in de vorm van voedsel. Ook Burgers Dierenpark in Arnhem heeft een overschot aan Kwakken. Voor koop of ruil is geen belangstelling, dus besloot de Arnhemse dierentuin zijn teveel aan Kwakken los te laten. Men wilde dat in een natuurgebied doen. In overleg met It Fryske Gea, de grootste provinciale natuurbeschermingsvereniging van ons land, viel de keus op de Makkumerkooiwaard aan

de Friese IJsselmeerkust. Nadat de vogels een tijdje waren uitgewend in een vogelasiel in Ureterp, werden er twee maal 15 Kwakken losgelaten omstreeks eind april/begin mei van zowel 1987 als 1988. Het waren alle adulte vogels met een ring van het Burgers Dierenpark.

Een geluk bij de twee ongelukken was dat zowel Artis als Burgers Dierenpark vogels van de Europese ondersoort *Nycticorax n. nycticorax* in hun bezit hadden. De faunavervalsing bleef dus beperkt. Uiteraard riep het loslaten wel protesten op en in 1989 werden dan ook geen exemplaren uit Arnhem meer losgelaten.

Dat er niet veel nieuws onder de zon is wat betreft het loslaten van Kwakken blijkt uit het volgende Britse Kwakkenverhaal. Ieder jaar komen er waarschijnlijk niet veel meer dan tien wilde Kwakken op de Britse eilanden terecht (Rogers, 1987). Vermoedelijk was dat ook al zo in de vorige eeuw. Eén van die zeldzame gasten werd in 1861 per abuis geschoten door Lord Lilford, een Britse edelman, destijds al beroemd doordat hij verschillende diersoorten had geïntroduceerd. In 1887 nam hij de gelegenheid te baat om (zoals hij zelf zei) zijn schietfout goed te maken: hij introduceerde een aantal Kwakken. Deze poging sloeg aanvankelijk nauwelijks en later bleek in het geheel niet aan.

In de dierentuin van Edinburgh ontsnapte in 1956 een aantal exemplaren van de Noordamerikaanse ondersoort *N. n. hoactli*. Zij vestigden zich in semi-wilde staat in de directe omgeving. De populatie bestaat nog steeds uit enkele tientallen exemplaren.

De vogels uit Edinburgh laten zien dat het experiment in Artis enige kans van slagen heeft. Nu is echter de vraag of de Kwak die op de meest recente vogellijst (van den Berg, 1988) vermeld staat als zeldzame broedvogel, schaarse zomergast en zeldzame wintergast, in de toekomst moet verhuizen naar appendix 1. Dit aanhangsel bevat alle soorten die in ons land weliswaar regelmatig tot broeden komen, maar waarvan alle exemplaren of hun voorouders met zekerheid uit gevangenschap afkomstig zijn. De Kwak zou dan terecht komen tussen illustere soorten als Nijlgans, Fazant en Halsbandparkiet.

Dank aan Guus van Duin, Eddy Wymenga, Ultsje Hosper (lt Fryske Gea) en de vogelverzorgers van Artis voor hun informatie.

Literatuur

Rogers, Michael J. 1987. Reports on rare birds in Great Britain and Ireland. *British Birds* 80, p 516–572.
Berg, A.B.van den 1988. Lijst van Nederlandse vogelsoorten. Uitgegeven in eigen beheer.

Willem van der Waal
Binnenkadijk 274
1018 ZJ Amsterdam
020–272129

verzekeringen
pensioenen
hypotheek

De Centrale
duidelijk in verzekeringen.

Tevens voor het verzekeren van uw kostbare verrekijker, telescoop, foto- of geluidsapparatuur !

Edwin de Graaf
Nassaukade 22"
1052 CH Amsterdam
telefoon: 020–863668